

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	29 Mehefin 2023
Pwnc:	Adroddiad Yswiriant Blynyddol
Pennaeth Gwasanaeth	Marc Jones, Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 MarcJones@ynysmon.llyw.cymru
Awduron yr Adroddiad:	Julie Jones Rheolwr Risg ac Yswiriant JulieJones@ynysmon.llyw.cymru
Natur a Rheswm dros Adrodd: Mae pwyllgorau archwilio'n elfen allweddol o lywodraethu corfforaethol ac yn ffynhonnell bwysig o sicrwydd ynghylch trefniadau sefydliad mewn perthynas â rheoli risg, cynnal amgylchedd rheoli effeithiol ac adrodd ar berfformiad ariannol a pherfformiad arall. O ganlyniad, mae cylch gorchwyl y Pwyllgor yn hyrwyddo ei rôl ehangach ym mhob agwedd o sicrwydd. Mae'r adroddiad hwn yn darparu'r Pwyllgor â gwybodaeth am sut mae'r Cyngor yn rheoli ei weithgareddau yswiriant a'i heriau ar gyfer y dyfodol.	

1. RHAGARWEINIAD

1.1. Mae'r adroddiad hwn yn delio â'r trefniadau yswirio a hanes y colledion diweddar ar gyfer y prif feysydd risg lle mae yswiriant.

2. ARGYMHELLIAD

2.1. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn nodi cynnwys yr adroddiad.

ADRODDIAD YSWIRIANT BLYNYDDOL 2022-2023

Mehefin 2023

Julie Jones, Rheolwr Risg ac Yswiriant

CYNNWYS

CYFLWYNIAD	1
CRYNODEB HAWLIADAU	3
TUEDDIADAU HAWLIADAU	4
Hawliadau Atebolrwydd y Cyflogwyr	4
Hawliadau Atebolrwydd Cyhoeddus	4
Hawliadau Modur	5
Hawliadau Eiddo	5
Hawliadau Cyn 2017	5
HERIAU'R DYFODOL	6
ATODIAD A - CRYNODEB HAWLIADAU	9

Llun ar y clawr: Rhosneigr yn ystod corwynt Ophelia, Hydref 2017

CYFLWYNIAD

Mae gan y Cyngor amrywiaeth o bolisïau yswiriant yn eu lle a'r prif rai yw **atebolrwydd cyhoeddus** ac **atebolrwydd y cyflogwr**, **eiddo** ac yswiriant **modur**.

Mae **polisïau atebolrwydd cyhoeddus** ac **atebolrwydd y cyflogwr** yn indemnio'r Cyngor yn erbyn costau ac iawndal mae'n atebol i dalu pan fydd aelod o'r cyhoedd, busnesau neu weithwyr yn cyflwyno hawliadau o ganlyniad i ddifrod, anafiadau neu salwch sy'n codi o ganlyniad i esgeulustod y Cyngor.

Mae'r polisïau **eiddo** yn digolledu'r Cyngor am ddifrod i'w adeiladau a'u cynnwys yn dilyn difrod a achosir gan beryglon penodol.

Mae **yswiriant modur** yn cyfuno elfen o'r ddau o ran ei fod yn indemnio'r Cyngor yn erbyn difrod neu anafiadau a achosir i drydydd parti gan ei gerbydau ac mae'n digolledu'r Cyngor am ddifrod i'w gerbydau.

Mae'r Cyngor yn defnyddio cyfuniad o **hunain yswiriant** ac **yswiriant allanol** er mwyn diogelu yn erbyn canlyniadau ariannol risg. Mewn rhai achosion mae'r Cyngor wedi trefnu yswiriant allanol ond yn hunain yswirio canran fawr o'r hawliadau sydd wedi eu talu drwy ddewis talu **swm cychwynnol mawr (excess)**. I leihau'r risg ariannol mae'r Cyngor wedi negodi arhosfa agregau (cap) ar y polisïau hyn ac unwaith mae hwn yn cael ei gyrraedd mae'r yswiriwr yn talu unrhyw hawliadau pellach.

Ers 1 Hydref 2017, mae'r swm cychwynnol (excess) ar gyfer y prif bolisïau fel â chanlyn:

Atebolrwydd Cyhoeddus a Chyflogwr	£50,000
Modur	£1,000
Eiddo - Ysgolion	£25,000
Eiddo - Adeiladau Cyffredinol a Thai	£10,000
Eiddo - Mân ddaliadau a Masnachol	£250

Mae hunain ariannu colledion yn rhan o agwedd gyffredinol y Cyngor tuag at reoli risg. Mae'n darparu mwy o gymhelliant i ddelio â risg yn fwy effeithiol o gofio bod unrhyw ostyngiad mewn hawliadau o fudd uniongyrchol i'r Cyngor. Mae hefyd yn lleihau'r premiwm sy'n daladwy ac atebolrwydd y Cyngor ar gyfer Treth Premiwm Yswiriant (sydd ar hyn o bryd yn 12%¹).

Er mwyn cwrdd elfen hunain yswiriant unrhyw hawliad, mae'r Cyngor wedi sefydlu Cronfa Yswiriant. Fel ar 31 Mawrth 2023, roedd Cronfa Yswiriant y Cyngor yn cynnwys £1.250m mewn Cronfa Arian Wrth Gefn wedi'i chlustnodi a £380k yn y Cyfrif Darpariaeth Yswiriant. Tra ei bod hi'n bwysig sicrhau bod y Gronfa Yswiriant yn cynnwys adnoddau digonol i gwrdd â'i rwymedigaethau, mae yna hefyd gost cyfle i gynnal gwell cydbwysedd na sydd angen. Er mwyn sicrhau bod y Gronfa yn ddigonol i gwrdd â chostau ei hawliadau ond nad yw'n cynnwys gormod o arian wrth gefn, bydd y Rheolwr Yswiriant a Risg, mewn cydweithrediad â'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151, yn adolygu'r Gronfa bob blwyddyn.

Yn dilyn gwahodd tendrau yn 2017, dyfarnwyd contract pum mlynedd i Zurich Municipal. Arweiniodd marchnad anghystadleuol, adnoddau cyfyngedig ar gael i wahodd tendrau, a chynnig gan yswiriwr presennol i ymestyn y cytundeb ar delerau oedd yn debygol o fod yn sylweddol well nag unrhyw delerau y byddai'r farchnad yn eu darparu bryd hynny, at y cytundeb gael ei ymestyn am ddwy flynedd yn 2022. Felly, mae'r cytundeb presennol yn dod i ben ar 30 Medi 2024.

Yn 2022/2023 roedd y premiwm yswiriant allanol a dalwyd oddeutu £784k gan gynnwys £80.75k o Dreth Premiwm Yswiriant. Mae hyn yn gynnydd o tua 9.1% ers 2021/2022. Er bod cyfran o hyn yn ymwneud â ffactorau chwyddiant ar y symiau a yswirir, yn enwedig ar gyfer eiddo, bu cynnydd mewn cyfraddau hefyd. Mae'r cynnydd hwn yn y cyfraddau ar draws y sector felly nid yw'n benodol i Ynys Môn, ac maent yn ymwneud yn bennaf ag eiddo a rhai premiymau sy'n gysylltiedig ag enillion wythnosol cyfartalog.

¹ Cynyddodd treth premiwm yswiriant o 6% i 9.5% ym mis Tachwedd 2015, i 10% yn Hydref 2016 ac ar 1 Mehefin 2017, i 12%.

CRYNODEB HAWLIADAU

Mae'r adroddiad hwn yn darparu crynodeb o hawliadau sydd wedi eu gwneud o dan neu yn erbyn trefniadau yswiriant allanol a mewnol y Cyngor ar gyfer y cyfnod **1 Ebrill 2017 i 31 Mawrth 2023**, yn seiliedig ar ddyddiad y digwyddiad ac nid ar ddyddiad gwneud neu gyflwyno'r hawliad, ac ar gyfer hawliadau a gyflwynwyd cyn 1 Ebrill 2023. Cyfanswm cost yr hawliadau yw cyfanswm y gost i'r Cyngor a'i yswiriwr yn cynnwys iawndal a chostau.

Mae crynodeb o'r hawliadau sydd wedi eu cynnwys yn [Atodiad A](#) o'r adroddiad hwn yn darparu dadansoddiad o bob polisi, yn ôl pob blwyddyn ariannol ar gyfer y Cyngor yn ei gyfanrwydd o'r nifer o hawliadau sydd wedi:

- cael eu talu,
- cael eu setlo heb unrhyw gostau na thaliadau, neu
- lle nad yw'r hawliad wedi ei setlo hyd yma.

Mae'r crynodeb hefyd yn cynnwys y swm a dalwyd o ran yr hawliadau hynny a setlwyd a'r swm sydd wedi'i gadw wrth gefn ar gyfer yr hawliadau hynny nad ydynt wedi eu setlo hyd yma.

Dylid pwysleisio na fydd yr holl hawliadau sydd '*dal yn agored*' ac sydd ag arian wrth gefn yn eu herbyn yn cael eu talu neu eu setlo yn unol â'r swm wrth gefn sydd yn er herbyn.

Mae hyn yn arbennig o wir ar gyfer hawliadau atebolrwydd; bydd hawliadau ag arian wrth gefn mawr yn eu herbyn yn aml yn cael eu setlo am symiau llawer is neu am ddim costau o gwbl.

Gall nifer yr hawliadau hefyd gynyddu dros amser, oherwydd mewn rhai achosion, mae hawliadau yn cael eu cyflwyno nifer o flynyddoedd ar ôl y digwyddiad. Er enghraifft, mae gan blentyn a anafwyd yn yr ysgol gynradd gyfnod o dair blynedd ar ôl troi yn 18 oed i gyflwyno eu hawliad. O ganlyniad, bydd nifer yr hawliadau a chyfanswm yr arian wrth gefn yn newid dros amser.

TUEDDIADAU HAWLIADAU

Hawliadau Atebolrwydd y Cyflogwyr

Mae nifer yr hawliadau am anaf personol a gyflwynir gan weithwyr yn parhau'n isel ar gyfartaledd o ddwy'r flwyddyn dros y cyfnod o chwe blynedd. Mae'r rhan fwyaf o'r hawliadau a gyflwynir o ganlyniad i ddamwain benodol yn y gwaith. Mae swm wrth gefn o dros £140k yn berthnasol i hawliad lle honni'r cyn-athro fod wedi dioddef straen sy'n gysylltiedig â gwaith, gyda chostau cyfreithiol o bron i £28k wedi eu talu eisoes i'r cyfreithwyr y mae'n yswirwyr wedi penodi i ymchwilio'r honiadau sydd wedi eu gwneud.

Hawliadau Atebolrwydd Cyhoeddus

Mae nifer yr hawliadau atebolrwydd cyhoeddus wedi parhau yn isel dros y chwe blynedd diwethaf.

Yn hanesyddol, mae anaf i ddefnyddwyr y ffordd a difrod i gerbydau ar y briffordd yn gyfran sylweddol o'r hawliadau a dderbyniwyd. Er bod gostyngiad sylweddol yn nifer yr hawliadau sy'n gysylltiedig â phrifyrdd yn ystod y cyfnod clo cyntaf pan oedd cyfyngiadau ar bobl a thraffig, mae lefel yr hawliadau wedi codi i'r lefelau a fu cyn y pandemig yn ystod 2022/2023. O'r 190 o hawliadau cysylltiedig â phrifyrdd a setlwyd dros y cyfnod o chwe blynedd, ni thalwyd unrhyw iawndal na chostau mewn 158 o achosion, sef 83% o'r hawliadau sy'n gysylltiedig â phrifyrdd a setlwyd. O'r 34 o hawliadau cysylltiedig â phrifyrdd sydd â swm wrth gefn yn eu herbyn, mae tri hawliad 'baglu, llithro neu syrthio' gyda swm wrth gefn uchel sy'n gyfanswm o £267k. O'r hawliadau atebolrwydd cyhoeddus a dalwyd, y mwyaf arwyddocaol yw iawndal a chostau o bron i £44k a delir yn dilyn rhywun yn baglu ar y briffordd.

Er mai ychydig iawn o hawliadau a wnaed yn erbyn unrhyw wasanaeth arall, mae saith hawliad gyda swm wrth gefn uchel sy'n gyfanswm o tua £598k. Mae'r rhain yn cynnwys honiadau sy'n ymwneud â materion amddiffyn plant, gweithgareddau morwrol, a honiadau o lygredd ac eiddo diffygiol.

Hawliadau Modur

Mae'r nifer o hawliadau modur wedi dychwelyd i lefelau cyn y pandemig yn ystod 2022/23 ac mae bron i 60% o'r 27 hawliad eleni o ganlyniad i wallau gan ein gyrwyr. Mae'r Adran Fflyd yn monitro gwrthdrawiadau a throeddau goryrru a gyflawnir yng ngherbydau'r Cyngor ac yn trefnu asesiadau gyrru ar gyfer troseddwr mynych.

Mae cost hawliadau modur yn parhau i gynyddu. Mae hyn yn duedd genedlaethol oherwydd cynnydd costau partiau, a chynnydd yng nghost llogi ceir. Ceir tystiolaeth o hyn mor bell yn ôl â 2017/2018 pan gafodd pedwar o gerbydau trydan y Cyngor eu hysgrifennu ffwrdd ar gost o dros £72,000, yn dilyn llifogydd.

Hawliadau Eiddo

Y tywydd yw'r prif reswm dros hawliadau am ddifrod i eiddo. Daeth storm Ophelia â gwyntoedd cryfion, gyda gwyntoedd o 70 i 80mya ar brydiau, yn 2017 ac arweiniodd at ddifrod o dros £85k i do Canolfan Hamdden Plas Arthur. Yn fwy diweddar, achosodd storm Arwen ddifrod i adeiladau amaethyddol ar nifer o fanddaliadau'r Cyngor. Yn ffodus, mae difrod i eiddo'r Cyngor oherwydd tân a pheryglon eraill yn gymharol anghyffredin. Mi oedd yr hawliad tân diwethaf mewn manddaliad yn Ebrill 2022, ac yn gyfrifol am dros £46.5k o'r swm wrth gefn ar gyfer 2022/23.

Hawliadau Cyn 2017

Dylid nodi bod [Atodiad A](#) yn rhoi manylion hawliadau am y cyfnod o 1 Ebrill 2017 at 31 Mawrth 2023. Mae hawliadau eraill sy'n ymwneud â chyfnodau cyn y cyfnod hwn dal yn agored. Ar hyn o bryd mae dau hawliad atebolrwydd cyhoeddus yn y categori hwn; un sy'n gysylltiedig â'r briffordd a'r llall yn ymwneud ag ysgol. Mae'r cyfanswm wrth gefn ar gyfer y pedwar hawliad hwn yn cyfateb i tua £77k ac mae'r rhain yn amlygu y gall rhai hawliadau gymryd blynyddoedd lawer i'w datrys neu hyd yn oed eu gwneud.

Yn gyffredinol, y duedd yw bod nifer yr hawliadau'n isel; fodd bynnag, mae hawliadau'n mynd yn ddrutach.

HERIAU'R DYFODOL

Cafodd y pandemig effaith gadarnhaol ar niferoedd o hawliadau. Fodd bynnag, gallai rhai o'r arferion gwaith a gyflwynwyd yn ystod y pandemig, arwain at hawliadau yn y dyfodol neu effeithio ar allu'r Cyngor i amddiffyn hawliadau. Gallai enghreifftiau gynnwys, gweithiwr sy'n gweithio gartref mewn amgylchedd anaddas sy'n cyflwyno hawliad math postwral. Enghraifft arall a allai godi yw hawliad yn ymwneud â'r briffordd lle, oherwydd y gofyniad i bellhau cymdeithasol, arolygwyd y ffordd gan un swyddog yn gyrru yn hytrach na'r arfer gorau o ddau swyddog i gynnal yr arolygiad; un yn gyrru a'r llall yn chwilio am ddiffygion.

Cynyddodd gweithgareddau twyllodrus ledled y DU yn ystod y pandemig ac mae gweithgarwch o'r fath hefyd yn gyffredin yn ystod dirywiad economaidd. O ystyried yr hinsawdd economaidd bresennol, mae'n bosibl y bydd cynnydd mewn hawliadau ffug neu orliwio sy'n cael eu cyflwyno. Mae'r Tîm Yswiriant, yn ogystal ag yswiriwr y Cyngor, yn effro i'r risg gynyddol hon.

Mae'r Cyngor yn berchen ac yn rheoli tua 4,000 o dai a garejys ledled yr Ynys. Er bod wedi cyflawni Safon Ansawdd Tai Cymru (WHQS)² ers 2012, mae nifer fach o hawliadau sy'n honni bod tai'n dadfeilio yn cael eu derbyn yn flynyddol. Er nad yw'r rhain yn faterion yswiriant ac felly nid ydynt yn cael eu hadlewyrchu yn yr ystadegau a gyflwynir yn [atodiad A](#), mae'n ofynnol i adnoddau'r Cyngor ymchwilio, gwneud gwaith cynnal, a thalu iawndal a chostau lle bo angen. Gall hyn fod yn heriol os bydd nifer yr hawliadau'n cynyddu i lefelau mae rhai awdurdodau lleol wedi gweld.

² Safon Ansawdd Tai Cymru (WHQS) yw safon ansawdd tai Llywodraeth Cymru. Cyflwynwyd y WHQS gyntaf yn 2002 a'i nod yw sicrhau bod pob annedd o ansawdd da ac yn addas ar gyfer anghenion trigolion presennol a'r dyfodol. Gosododd Llywodraeth Cymru darged i'r holl landlordiaid cymdeithasol wella eu stoc tai er mwyn bodloni'r safonau WHQS cyn gynted â phosibl, ond erbyn 2020 fan bellaf. Cadarnhawyd yr angen hwn gan Ddeddf Tai (Cymru) 2014. Mae rhai eiddo yn parhau fel rhai a nodir yn 'fethiannau derbyniol'.

Rydym i gyd yn ymwybodol o'r newid yn yr hinsawdd fyd-eang ac effaith stormydd, llifogydd, erydiad arfordirol, a chyfnodau o dywydd poeth yn fyd-eang ac yn lleol yn ddiweddar. Wrth i'r blaned barhau i gynhesu mae digwyddiadau o'r fath yn debygol o ddigwydd yn amlach a chael mwy o effaith pan fyddant yn digwydd. Mae'r effaith ar yr unigolion a'r cymunedau sy'n cael eu heffeithio yn drasig ond mae effaith hefyd ar yswirwyr o ran costau setlo'r hawliadau sy'n deillio o hynny.

Yn gyffredinol, mae cost hawliadau yn cynyddu. Gwelwyd cyfraddau chwyddiant uchel ystyfnig a marchnad lafur anodd yn 2022/23; ffactorau sydd wedi arwain at gostau atgyweirio cerbydau ac adeiladau sylweddol uwch dros y 2 flynedd ddiwethaf. Mae datblygiadau technegol mewn cerbydau hefyd yn golygu bod rhaid newid fwy o bartiau na'r arfer. Er enghraifft, gall bympar bellach gynnwys llawer o synwryddion, sydd hefyd angen eu newid yn dilyn mân wrthdrawiad. Yn yr un modd, mae cost deunyddiau adeiladu wedi cynyddu, a gall dulliau adeiladu modern gynyddu'r tebygolrwydd y bydd mwy o ddifrod yn cael ei achosi. Mae cost hawliadau am anafiadau, yn enwedig lle mae elfen o ofal parhaus, hefyd yn cynyddu. Mae'r cyflenwad llafur yn y sector gofal yn parhau i fod yn heriol ac wrth i brognosis wella oherwydd triniaethau gwell, mae cost gofal yn cynyddu.

Bydd yr holl ffactorau hyn yn effeithio ar faint mae yswirwyr yn talu wrth setlo hawliadau a gyflwynir iddynt ac yn gyrru'r cynyddu mewn premiymau mae yswirwyr yn godi. Ffactor arall sy'n effeithio ar breimiymau yw'r gost y mae'n rhaid i yswirwyr dalu am ail-yswirio. Ail-yswiriant yw yswiriant y mae yswiriwr yn ei brynu gan yswiriwr arall i warchod ei hun rhag y risg o ddigwyddiad hawliad mawr. Er enghraifft, gall yswiriwr gynnig yswirio adeilad gwerth £100m ond gall brynu ailyswiriant i dalu am unrhyw golled dros £50m, gan gyfyngu ar eu colled posib i'r £50m cyntaf. Mae cost ailyswiriant wedi cynyddu'n sylweddol ac ar yr un pryd mae capasiti'r farchnad ailyswiriant wedi lleihau. O ganlyniad, mae yswirwyr yn dethol y risgiau maent yn barod i yswirio fwy, sy'n gwneud rhai mathau o yswiriant yn anodd ei drefnu. Mae'r rhain yn cynnwys yswiriant seibr, rhai mathau o indemniad proffesiynol, ac yswiriant ar gyfer safleoedd gwastraff ac ailgylchu. Pan fydd yswirwyr yn barod i gynnig telerau, maent yn aml yn cynyddu'r premiwm, yn cynyddu'r swm cychwynnol (excess), neu'n cyfyngu'r lefel o indemniad neu golled.

Felly, mae'n debygol y bydd y premiymau y mae'r Cyngor yn talu am yswiriant wrth symud ymlaen yn parhau i gynyddu hyd yn oed os yw'r hawliadau a wnaed ac a dderbyniwyd yn isel. Mae dangos i yswirwyr fod y Cyngor wedi dysgu gwersi yn dilyn unrhyw hawliad sylweddol a bod prosesau a mesurau addas ar waith i reoli risgiau felly yn allweddol os am leihau'r cynnydd mewn premiwm a chreu diddordeb wrth wahodd yswirwyr i dendro yn 2024. Gall rheoli risgiau yn dda hefyd leihau colledion mae'r Cyngor yn hunan yswirio a chaniatáu i'r Cyngor dderbyn mwy o risg drwy gynyddu swm cychwynnol (excess) a'r arhosfa agregau (cap), gan gadw cydbwysedd rhwng y risgiau yr ydym yn yswirio a chost y premiwm.

ATODIAD A – CRYNODEB HAWLIADAU

Polisi	Cyfnod	Nifer			Cost (£)	
		Wedi Eu Talu	Wedi Setlo Heb Gost	Heb Ei Setlo	Swm Sydd Wedi Ei Dalu	Swm Wrth Gefn
Atebolrwydd Cyhoeddus	2017/2018	25	37	0	68389	0
	2018/2019	23	54	2	91840	195001
	2019/2020	13	40	3	31961	40273
	2020/2021	11	43	2	38276	238089
	2021/2022	8	23	7	10848	169973
	2022/2023	3	18	42	2904	433998
Atebolrwydd y Cyflogwr	2017/2018	2	3	0	24662	0
	2018/2019	1	0	1	391	169021
	2019/2020	0	0	0	0	0
	2020/2021	0	1	0	0	0
	2021/2022	0	1	2	0	17853
	2022/2023	0	0	1	0	9597
Cerbydau	2017/2018	17	6	0	97903	0
	2018/2019	14	20	0	13887	0
	2019/2020	13	8	1	34532	11046
	2020/2021	13	4	0	16487	0
	2021/2022	13	3	2	13294	13839
	2022/2023	18	1	8	24538	13993
Eiddo	2017/2018	18	16	0	153594	0
	2018/2019	9	5	0	17500	0
	2019/2020	5	4	0	51097	0
	2020/2021	1	0	1	10000	720
	2021/2022	14	7	4	37910	20596
	2022/2023	2	1	5	2925	53265
Arall	2017/2018	2	1	0	331	0
	2018/2019	2	0	0	743	0
	2019/2020	0	0	0	0	0
	2020/2021	0	1	0	0	0
	2021/2022	1	0	0	3600	0
	2022/2023	1	0	0	1188	0
Cyfanswm	2017/2018	64	63	0	344879	0
	2018/2019	49	79	3	124362	364022
	2019/2020	31	52	4	117590	51319
	2020/2021	25	49	3	64764	238809
	2021/2022	36	34	15	65653	222261
	2022/2023	24	20	56	31554	510854